

INSTITUT UBLAŽAVANJA KAZNE U PROCESU NJENE INDIVIDUALIZACIJE

Namjera ovoga članka je obraditi, u procesu individualizacije kazne, primjenu odredaba o ublažavanju kazni počiniteljima kaznenog djela. Radi preglednosti analiza se temelji na tri osnovna kaznena djela karakteristična za zaštitni objekt života i tijela, zaštitni objekt imovine i zaštitni objekt ovlaštenja i dužnosti propisanih u određenom pravnom poretku za odgovornu odnosno službenu osoba u okvirima njene djelatnosti. Radi se o kaznenim djelima ubojstva, teške krađe i zlouporabe položaja i ovlasti. Analiza je učinjena za tri godine smještene u razdoblje od 10 godina, počev od vremena kada je Republika Hrvatska bila sastavnica bivše države, pa do 2000. godine. Na temelju ovih podataka članak analizira neusklađenost "zakonske i sudske kaznene politike" te ukazuje na propuste zakonodavca pri izradi teksta Kaznenog zakonika, sa mogućom vizijom zakonskih rješenja u budućnosti, a s ciljem usklađenosti procesne i materijalne materije u kaznenom zakonodavstvu te postizanja moguće izvjesnosti kaznenih sankcija, a sve u cilju postizanja opće svrhe kaznenog zakonodavstva.

Proces individualizacije kazne, u kaznenom postupku koji sve više poprima oblike anglosaksonskog postupka, u kome jača pozicija stranaka i smanjuje se uloga suda pri utvrđivanju krivnje, predstavlja možda najvažniji, a svakako najkreativniji dio posla u procesu suđenja. Upravo taj proces istovremeno je i razlog brojnih nesporazuma između najšire javnosti, koja izrečene kazne često smatra preblagima, i pravnih stručnjaka kod kojih postoji spoznaja da i suci, pri individualiziranju kazne, pojedinom počinitelju kaznenog djela postupaju u okvirima zakona, i to onoga kojeg je donijelo upravo predstavničko tijelo te i takve najšire javnosti.

Kazna u svakom slučaju predstavlja količinu društvenog prijekora. Taj društveni prijekor možemo promatrati kao apstraktni prijekor, kroz zakonom propisanu kaznu za apstraktno kazneno djelo. Ovaj oblik prijekora predstavlja jedno od sredstava odvratanja potencijalnih počinitelja kaznenih djela da se upuste u činjenje kaznenog djela. Kazna se također može promatrati i kao konkretni prijekor, kroz sudskom odlukom izrečenu kaznu,

---

* sudac Vrhovnog suda Republike Hrvatske

kojom se u osuđujućoj presudi izražava "društvena osuda zbog počinjenog kaznenog djela, utječe na počinitelja da ubuduće ne čini kaznena djela, utječe na sve ostale da ne čine kaznena djela i da se primjenom propisanih kazni utječe na svijest građana o pogibeljnosti kaznenih djela i pravednosti kažnjavanja njihovih počinitelja¹".

Upravo razlika između apstraktnog prijekora – kazne propisane u posebnom dijelu kaznenih zakona i konkretnog prijekora – stvarno izrečene kazne u sudskom postupku, u najširoj javnosti razlog je prisutnih nespornosti. Naime, kazna kao takva, da bi postigla svoju svrhu mora biti više ili manje izvjesna. Tek takvim pristupom ona može postići svoju svrhu. Ta svrha, s jedne strane odnosi se na neodređeni krug osoba koje bi odvrćala od upuštanja u činjenje kaznenog djela i time postigla da širok krug osoba poštuje društveno priznate norme ponašanja. S druge strane i osoba koja je počinila kazneno djelo morala bi znati okvir u kojem će se kretati kazna, kao prijekor za njegovo ponašanje, utvrdi li sud da je on počinitelj kaznenog djela, kako bi i sam počinitelj kaznenog djela, a opet i široka javnost stekla povjerenje u sudbenu vlast isključivanjem privida arbitrarnosti suda u procesu izricanja kazni.

U ovom trenutku notorno je da postoji nesklad između kazni koje propisuje zakonodavac u posebnom dijelu kaznenog zakonodavstva i kazni koje izriču sudovi prema počiniteljima kaznenih djela. Kako je u procesu suđenja individualizacija kazne, uz korištenje svih zakonskih okvira propisanih od zakonodavca, legitimno pravo, a istovremeno i obaveza suda, te kako su kazne kao takve podvrgnute dvostepenoj kontroli, bilo po žalbi optužbe ili obrane, te su u zakonitim postupcima utvrđene ispravnim, očito je da sudbena vlast, koju obnašaju suci kao individue, nije sama u mogućnosti svojim postupanjem dovesti do značajnijih promjena.

Međutim, kako je zakonodavac otjelovljenje biračke volje najšire javnosti, upravo on bi izmjenama zakona mogao pomiriti ovaj jaz najšire javnosti (svoga biračkog tijela) i sudova (jednog od segmenata vlasti), kako bi on bio što manji i kazna počinitelju kaznenog djela što izvjesnija. Da li zakonodavac postupa na taj način ili zakonskim izmjenama otvara daljnje razlike, ostaje otvoreno pitanje. Razlike u zakonodavnoj odnosno sudskoj "kaznenoj politici" koje se nastavljaju često puta bivaju tumačene upravo na štetu sudbene vlasti. Griješi li sudbena vlast ili se samo koristi upravo mogućnostima koje im je dala zakonodavna vlast, naloživši im da u procesu individualizacije kazne pri odlučivanju o vrsti i mjeri kazne počinitelju kaznenog djela imajući na umu svrhu kažnjavanja, te uzmu u obzir sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža za počinitelja kaznenog djela (olakotne i otegotne okolnosti) a osobito da vode računa o stupanju krivnje, pobudama iz kojih je kazneno djelo počinjeno, jačini ugrožavanja ili povrede kaznenim djelom zaštićenog dobra, okolnostima u kojima je kazneno djelo počinjeno, okolnostima u kojima je počinitelj živio prije počinjenja kaznenog djela i usklađenosti njegova ponašanja sa zakonima, okolnostima u kojima živi i njegovom ponašanju nakon počinjenoga kaznenog djela, a posebno o odnos prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom kao i ukupnosti društvenih i osobnih uzroka koji su pridonijeli počinjenju kaznenog djela².

Upravo ove okolnosti, odlučne u procesu individualizacije kazne, te utvrđivanje istih kao odlučnih činjenica obavezna je zadaća suda. Ne želeći se sakrivati iza "cehovske solidarnosti", skrenuo bih pažnju na članak suca mr. Marina Mrčele, koji je podvrgnuo ozbiljnoj kritici sudske presude sa aspekta utvrđivanja i obrazlaganja činjenica kojima se sud

---

¹ Čl. 50 KZ

² čl. 56. KZ

rukovodio prilikom odmjeravanja kazne počinitelju kaznenog djela³. Kao što je i zaključak toga članka, zasigurno je da sudbena vlast mora posvetiti više pažnje ovom, kako je uvodno rečeno, možda najvažnijem, a zasigurno najkreativnijem dijelu svoga posla u procesu suđenja.

Radi boljeg razumijevanja koje sve zakonske mogućnosti obuhvaća proces individualizacije kazne uvodno valja istaći da zakonom propisan kazna uz kazneno djelo kako je ono navedeno u posebnom dijelu Kaznenog zakonika predstavlja tek polaznu osnovu pri procesu određivanja kazni. Često, a istovremeni i pogrešno, se u javnosti ovaj okvir doživljava i kao jedini, a zakonske promjene u tom okviru rezultiraju očekivanjem promjena i u tzv. sudskoj kaznenoj politici. Pri tome javnost ne zna ili potpuno zanemaruje činjenicu obaveznog procesa individualizacije kazne pojedinom počinitelju kaznenog djela, kao završni čin u procesu suđenja u kome je utvrđena krivnja počinitelja kaznenog djela.

Upravo zakonodavac je sucu, kao osobi u kojoj se otjelovljuje obnašanje jednog segmenta vlasti, stvorio niz mogućnosti u procesu individualizacije kazne, kako unutar propisanih kazni za određena kaznena djela tako i izricanja kazni ispod okvira kako su oni propisani uz tekst norme kaznenog djela.

Kada govorimo o mogućnosti kažnjavanja ispod propisanih kaznenopravnih okvira uz pojedino kazneno djelo, radi se o mogućnosti ublažavanja kazne u odnosu na propisanu. Takvo ublažavanje kazne sucu se otvara kao mogućnost u procesu individualizacije kazne bilo u slučaju kada to zakon izričito predviđa, ali jednako tako i u slučajevima kada sudac smatra da se s obzirom na postojanje posebno izraženih olakotnih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane. Čak i u procesu individualizacije kazne zakonodavac pravi razliku te dok s jedne strane zadaje okvire mogućeg ublažavanja kazni, s druge strane otvara mogućnost i odstupanja od ovih okvira. Naime, zakonodavac predviđa u određenim slučajevima mogućnost potpunog oslobađanja od kazne utvrđenog počinitelja kaznenog djela.

Mogućnosti blažeg kažnjavanja, odnosno potpunog oslobađanja od kazne, pa time i ublažavanja kazne bez propisanih granica zakonodavac određuje kako u općem dijelu Kaznenog zakonika, tako i u posebnom dijelu Kaznenog zakonika, uz zakonske opise pojedinih kaznenih djela⁴.

Iz pregleda mogućih slučajeva ublažavanja kazne propisanih uz pojedino kazneno djelo, tijekom individualizacije iste, a koji pregled najširoj javnosti nije transparentan, jasno je i gdje leži razlog mogućih nesporazuma u odnosu zakonodavne i sudske kaznene politike, kao i problem postojanja izvjesnosti odnosno neizvjesnosti kazni prema počiniteljima kaznenih djela.

Radi ilustracije stanja komparirati ću, na temelju podataka dobivenih u 2003. godini od Državnog zavoda za statistiku pokazatelje izrečenih kazni u odnosu na tri kaznena djela

---

³ mr. Marin Mrčela: "Obrazlaganje izbora i mjere kazne", Inženjerski biro, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva – V savjetovanje 2003.

⁴ - ZAKONOM PROPISANA MOGUĆNOST BLAŽEG KAŽNJAVANJA U OPĆEM DIJELU KZ-a: čl. 25. st. 3.; čl. 29. st. 3.; čl. 33. st. 2.; čl. 38. st. 1.; čl. 42; čl. 46. st. 2.;

- ZAKONOM PROPISANA MOGUĆNOST BLAŽEG KAŽNJAVANJA U POSEBNOM DIJELU KZ-a: čl. 299. st. 4.; čl. 358.; čl. 364. st. 5.; čl. 367. st. 6.;

- ZAKONOM PROPISANA MOGUĆNOST OSLOBOĐENJA OD KAZNE U OPĆEM DIJELU KZ-a: čl. 29. st. 3.; čl. 33. st. 3.; čl. 34. st. 1.; čl. 36. st. 4.; čl. 37. st. 3.; čl. 59.;

- ZAKONOM PROPISANA MOGUĆNOST OSLOBOĐENJA OD KAZNE U POSEBNOM DIJELU KZ-a: čl. 125. st. 4.; 152. st. 3.; čl. 173. st. 8.; čl. 187. st. 3.; čl. 199. st. 3.; čl. 210. st. 3.; čl. 216. st. 4.; čl. 279. st. 7.; 303. st. 4.; čl. 306. st. 3.; čl. 317. st. 4.; čl. 318. st. 4.; čl. 358.; čl. 364. st. 5.;

koja se odnose na neke temeljne vrijednosti svakog društva. Radi se o kaznenom djelu ubojstva, kao najtežem obliku kaznenog djela protiv života i tijela; kaznenom djelu teške krađe, kao tipičnom kaznenom djelu protiv imovine; te kaznenom djelu zlouporabe službenog položaja u najtežem obliku, kao temeljnom kaznenom djelu kojim se štiti društvena zajednica od nezakonitih postupaka bilo službenih bilo odgovornih osoba, koje svojim djelovanjem s ciljem pribavljanja imovinske koristi izigravaju povjerenje koje im je dato bilo od tijela državne vlasti ili gospodarskih subjekata. Sam pregled odnosi se na tri godine i to 1990. godinu, kada je Republika Hrvatska još bila u sastavu bivše SFRJ, zatim 1995. godinu, kada je nakon procesa razdruživanja sa bivšom SFRJ, zakonodavac preuzimajući ranije zakone proveo i djelomični proces artikulacije kaznenopravnih normi htijenjima i potrebama Republike Hrvatske⁵, te 2000. godine, nakon što je zakonodavac pristupio temeljitoj izmjeni kaznenopravne regulative⁶.

UBOJSTVO⁷

Kod ovog kaznenog djela valja obratiti pažnju da je propisana kazna, u svakom od zakona u promatranim godinama, samo sa posebnim minimumom, što znači da je maksimum kazne za ovo kazneno djelo propisan općim dijelom OKZ RH, tj. da je kao maksimalna kazna za ovo kazneno djelo zapriječena kazna zatvora u trajanju od 15. godina.

Također, govoreći o propisanim zakonskim okvirima za ublažavanje kazne za kazneno djelo ubojstva, ona ne može biti manja od 1 godine⁸.

Isto tako za ovo kazneno djelo zakonodavac je isključio mogućnost izricanja uvjetne osude⁹.

1990. godina

---

⁵ Pročišćeni tekst OKZ RH od 22. ožujka 1993. godine, koji obuhvaća Krivični zakon Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 53/91.), te njegove izmjene i dopune objavljene u "Narodnim novinama", br. 39/92. i 91/92. i

Pročišćeni tekst KZ RH od 22. ožujka 1993. godine, koji obuhvaća Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske ("Narodne novine", br. 25/77.), te njegove izmjene i dopune objavljene u "Narodnim novinama" br. 50/78., 25/84., 52/87., 43/89., 8/90., 9/91., 33/92., 39/92., 77/92. i 91/92.

⁶ Kazneni zakon, NN 110 od 27.10.1997. (stupio na snagu 01. 01. 1998. godine) koji obuhvaća i Ispravak Kaznenog zakona: NN 27 od 27.02.1998., ali ne i posljednje izmjene i dopune toga zakona od 22.12.2000. godine

⁷ Analiza se odnosi samo na prvi stavk ovog kaznenog djela. Članak 35. st. 1. KZ SRH glasi : "Tko drugog liši života kaznit će se zatvorom najmanje pet godina."

⁸ Članak 39. OKZ RH

(1) Kad postoje uvjeti za ublažavanje kazne iz članka 38. ovoga Zakona, sud će ublažiti kaznu u ovim granicama:

1) ako je za krivično djelo kao najmanja mjera kazne propisan zatvor u trajanju od tri ili više godina, kazna se može ublažiti do jedne godine zatvora,

2) . . .

⁹ Članak 48. OKZ RH

(1) Uvjetna se osuda može izreći kad je počinitelju utvrđena kazna zatvora u trajanju do dvije godine ili novčana kazna.

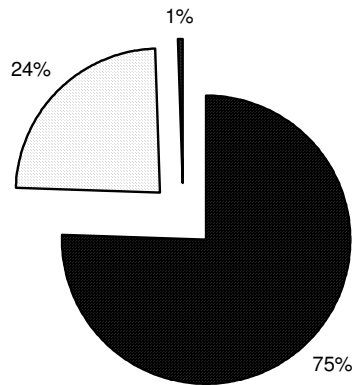
(2) Uvjetna se osuda ne može izreći za krivična djela za koja se ni ublaživanjem kazne ne može izreći kazna manja od jedne godine zatvora.

(3) ....

Što je rezultat "sudske kaznene politike" za ovo kazneno djelo prema podacima Državnog zavoda za statistiku na temelju podataka o pravomoćno okončanim predmetima za ovo kazneno djelo u 1990. godini.

	Optuženo	Osuđeno	od osuđenih	kazne zatvora		oslobođen
			pokušaja	do 5. godina	5. i više godina	kazne
	285	192	124	145	46	1
%		67,37	64,58	75,52	23,96	0,52

Prikažemo li grafički omjer osuđenih osoba na koje su primijenjene odredbe o ublažavanju kazne u odnosu na osuđene u okvirima kazne propisane u posebnom dijelu zakona to izgleda ovako.

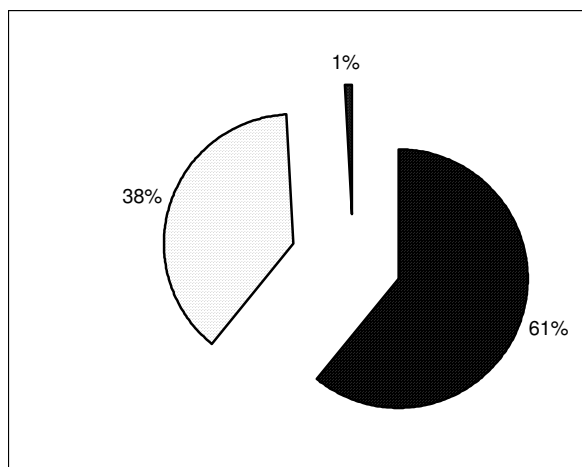

Uočljivo je da su sudovi u toj godini čak u 75% pravomoćno okončanih predmeta primijenili odredbe o ublažavanju kazne. Ovaj podatak naravno treba dovesti u vezu sa podatkom da je u 64% od ukupno osuđenih osoba, osuda bila za kazneno djelo ubojstva u pokušaju.

1995. godina

U 1995. godini tabelarni i grafički prikaz je kako slijedi, a u odnosu na kazneno djelo ubojstva nije došlo do promjena u odnosu na zakonske okvire kažnjavanja, kako posebne tako i opće.

	optuženo	osuđeno	od osuđenih	kazne zatvora		Oslobođen	od osuđenih
			pokušaja	do 5. godina	5. i više godina	kazne	uvjetno
	155	112	49	68	43	1	1
%		72,26	43,75	60,71	38,39	0,89	0,89

U toj godini odredbe o ublažavanju primijenjene su u 61 % pravomoćno okončanih predmeta, dok je od ukupno osuđenih u 43,75 % postupaka optuženik proglašen krivim za kazneno djelo ubojstva u pokušaju.

2000. godina

Za godinu 2000. karakteristično je da je zakonodavac 1997. godine izvršio značajne izmjene u kaznenom zakonodavstvu i zakon kako je tada usvojen generalno je smatran blažim u odnosu na dotadašnje kazneno zakonodavstvo i to prvenstveno u pogledu posebnih minimuma i maksimuma propisanih kazni za pojedina kaznena djela¹⁰.

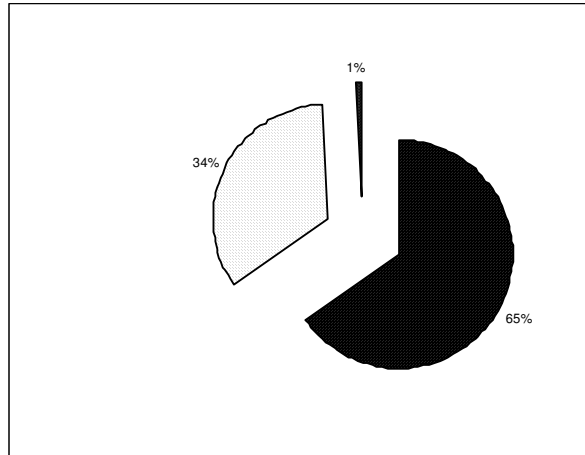
Međutim, u odnosu na kazneno djelo ubojstva u svome osnovnom obliku zakonodavac u posebnom dijelu nije vršio nikakve izmjene u odnosu na propisanu kaznu.

Evo kako su sudovi izricali kazne za kazneno djelo ubojstva prema podacima o pravomoćno okončanim predmetima u toj godini.

	Optuženo	Osuđeno	od osuđenih	kazne zatvora		oslobođen	od osuđenih
			pokušaja	do 5. godina	5. i više godina	kazne	uvjetno
	178	132	65	86	45	1	1
%		74,16	49,24	65,15	34,09	0,76	0,76

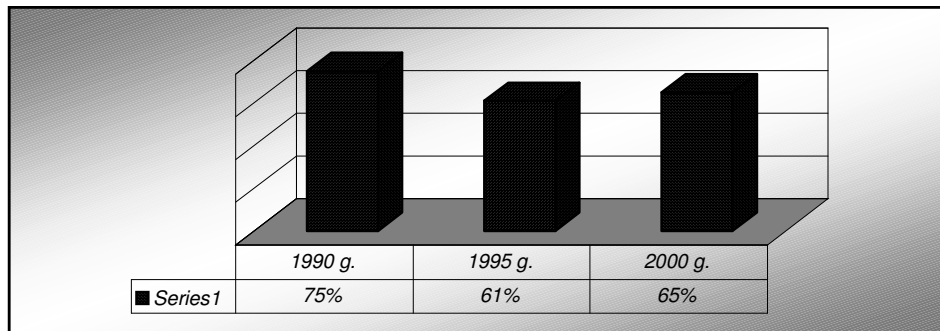
Grafički to izgleda kako slijedi.

¹⁰ Sa ovom konstatacijom ne može se dovesti u korelaciju uvođenje novog instituta kazne dugotrajnog zatvora, koja je popunila prazninu nakon ukidanja smrtno kazne, kada je kao najveća moguća zatvorska kazna ostala propisana kazna zatvora u trajanju od 20. godina.

Za zaključiti je da primjena odredaba o ublažavanju kazne u odnosu na kazneno djelo ubojstva, neovisno o zakonskim izmjenama koje se odvijaju kroz vrijeme od 10 godina je konstantna i u svim promatranim razdobljima iznosi više od 50 %, a u nekim godinama i znatno više, kako je to vidljivo iz grafičkog prikaza.

Kazne izrečene za kazneno djelo ubojstva prema godinama u kojima je izrečena kazna ublažena u odnosu na zakonom propisanu.

TEŠKA KRAĐA

Pogledajmo sada kako izgleda ta slika u odnosu na temeljno kazneno djelo teške krađe. Valja istaći da 1990. godine, kao i 1995. godine propisana kazna za ovo kazneno djelo bila je minimalna kazna od 1. godine, dok je maksimum bio propisan sa 10. godina.

Ovu okolnost važno je imati u vidu i u odnosu na mogućnost izricanja uvjetne osude za ovo kazneno djelo. Naime, uvjetna osuda moguća je za ovo kazneno djelo samo ako je kazna zatvora utvrđena ublažavanjem, tj. ona mora biti manja od 1. godine da bi na nju mogla biti primijenjena uvjetna osuda.

Značajnija promjena dešava se izmjenama kaznenog zakonodavstva 1997. godine, koji zakon je primjenjivan kao najblaži na pravomoćno okončane predmete u 2000. godini. Naime, tada za ovo kazneno djelo u osnovnim oblicima počinjenja biva propisna kazna zatvora u trajanju od 6. mjeseci do 5. godina. Tek za kvalificirani oblik počinjenja ovog kaznenog djela

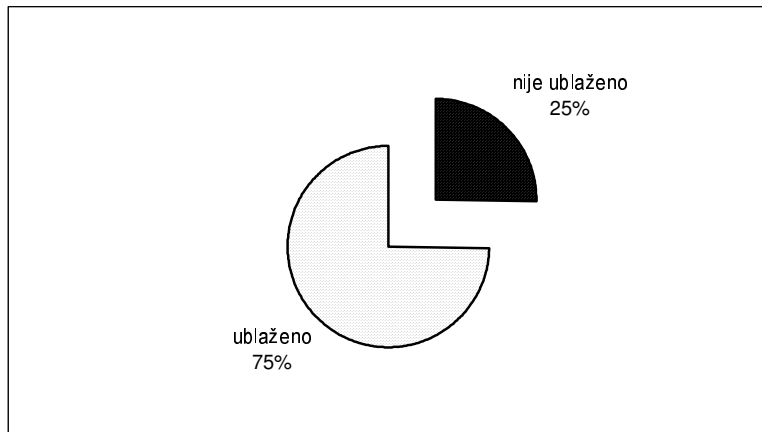
iz stavka 3. propisna je kazna zatvora od 1 do 8. godina¹¹. Tako su izmijenjene i odredbe o mogućnosti izricanja uvjetne osude¹², tako da i za ovaj kvalificirani oblik izvršenja teške krađe, da bi bila izrečena uvjetna osuda morale su biti primijenjene odredbe o ublažavanju kazne.

Kako izgleda prikaz izrečenih kazni po godinama za ovo kazno djelo i to u oba oblika tj. Za počinjenje kaznenog djela teške krađe iz stavka 1. i 2. te za počinjenje kaznenog djela iz čl. 217. st. 3. KZ-a.

1990. godina

kazno djelo	optuženo	osuđeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 131.st.1. i 2.	1789	1097	62	821	268	8	579	0
%		61,32	5,65	74,84	24,43	0,73	52,78	0,00

Prikaz primjene odredaba o ublažavanju kazne

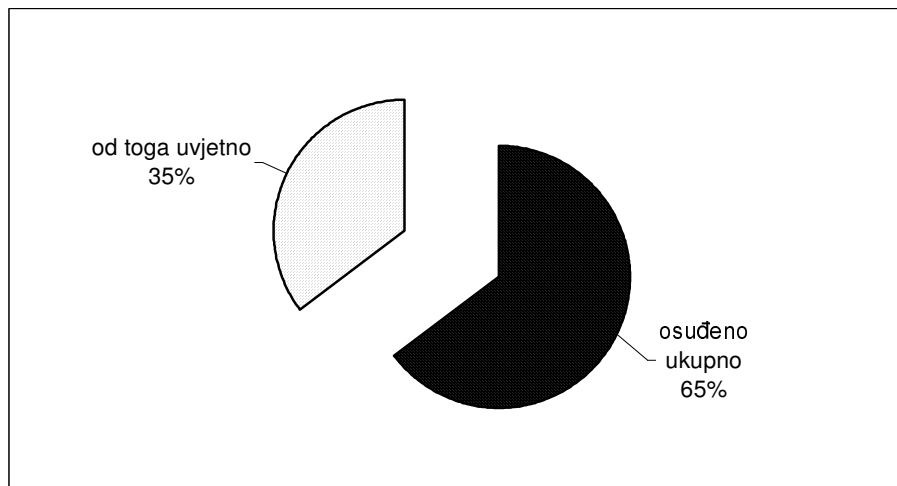

Istovremeno pogledajmo koji je omjer izrečenih uvjetnih osuda u odnosu na ukupni broj osuđenih osoba.

¹¹ Kaznom zatvora od jedne do osam godina kaznit će se tko počini krađu (članak 216. stavak 1.) u sastavu grupe ili ako je pri sebi imao kakvo oružje ili opasno oruđe radi napada ili obrane.

¹² Uvjetna osuda može se primijeniti prema počinitelju kaznenog djela za koje je zakonom propisana kazna zatvora do pet godina, a za kaznena djela za koja je propisana kazna do deset godina ako su primijenjene odredbe o ublažavanju kazne.

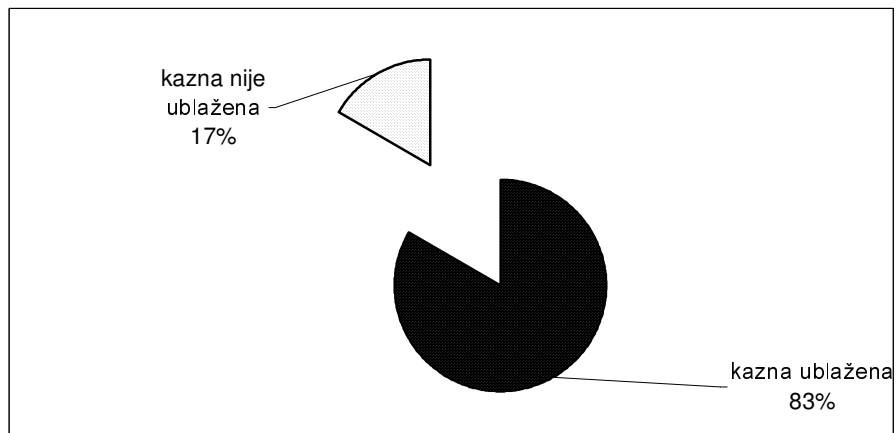

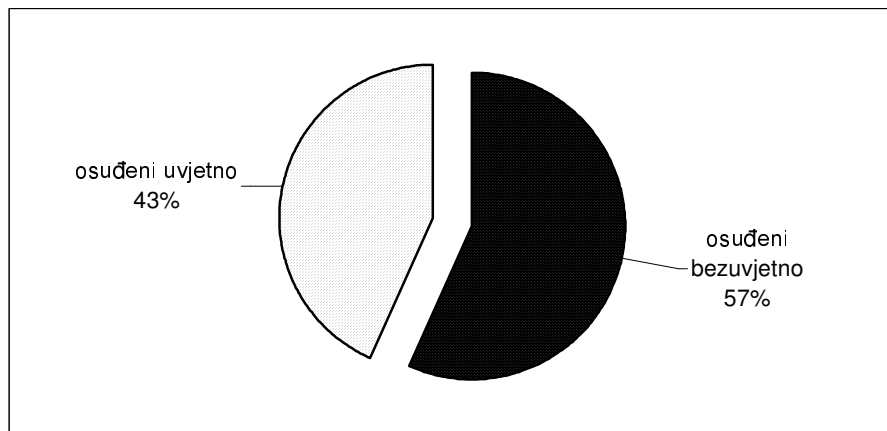
1995. godina

kazneno djelo	optuženo	osušeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 126.st.1. i 2.	2116	1752	72	1458	290	4	1335	0
%		82,80	4,11	83,22	16,55	0,23	76,20	0,00

Prikaz primjene odredaba o ublažavanju kazne

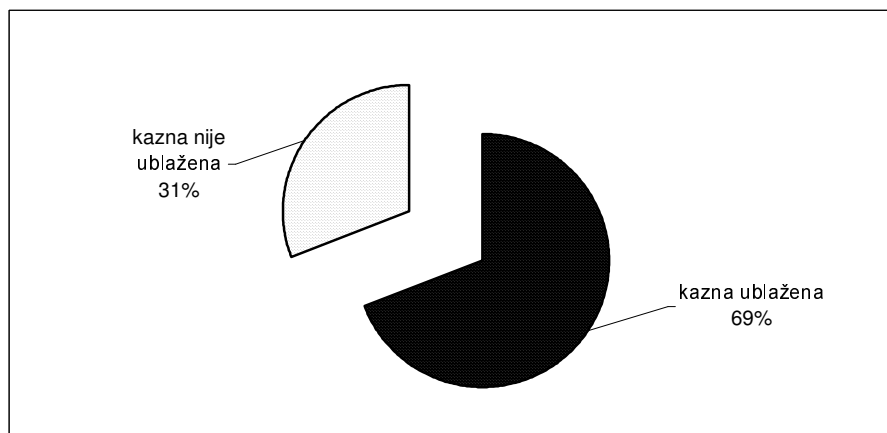
U odnosu na osušene osobe, prikazuje se koliki je broj osuda na uvjetnu osudu sa zapriječenom ublaženom kaznom zatvora

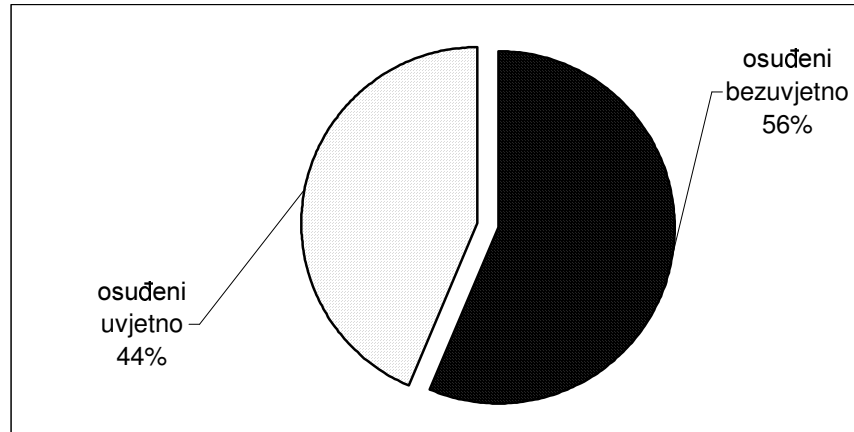
I na posljetku 2000. godina

kazneno djelo	optuženo	osuđeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 217. st. 1. i 2.	2235	1502	94	1361	142	0	1168	2
%		67,20	6,26	90,61	9,45	0,00	77,76	0,13
čl. 217. St. 3.	16	13	0	9	4	0	8	0
%		81,25	0,00	69,23	30,77	0,00	61,54	0,00

Prikaz primjene odredaba o ublažavanju kazne za kazneno djelo iz čl. 217. st. 3. KZ-a

Istovremeno pogledajmo koji je omjer izrečenih uvjetnih osuda u odnosu na ukupni broj osuđenih osoba u odnosu na oba oblika počinjenja kaznenog djela.

Kod primjene instituta ublažavanja u odnosu na kazneno djelo teške krađe, uočljivo je obzirom na zakonsku izmjenu koja se desila u 1997. godini, čija primjena je bila promatrana u 2000. godini, uočljivo je da ukupno gledano razmjer primijenjene uvjetne osude nije bitno drugačiji u odnosu na ostala razdoblja. Možemo zaključiti da je u 1990. i 1995. godini kod ovog kaznenog djela dolazilo do primjene instituta ublažavanja upravo obzirom na htijenje, koje je i realizirano, sudova da počiniteljima toga kaznenog djela izreknu uvjetnu osudu, za što su morali primijeniti odredbe o ublažavanju kazne. Naime, u 2000. godini za osnovni oblik počinjenja kaznenog djela teške krađe iz st. 1. i 2. čl. 217. Kaznenog zakona propisana kazna je od šest mjeseci do pet godina, te se uvjetna osuda mogla izreći i bez primjene odredaba o ublažavanju kazne.

ZLOUPORABA SLUŽBENOG POLOŽAJA

I na poslijetku preostalo za prikaz je kazneno djelo zlorporabe službenog položaja. Ovo kazneno djelo je u 1990. godini, kao i u 2000. godini imalo propisanu kaznu zatvora za najteži oblik njegovog izvršenja u rasponu od 1 do 10. godina. Samo je u 1995. godini bio propisan i poseban kvalificirani oblik počinjenja ovog kaznenog djela iz čl. 215. st. 5. KZ RH koji je imao zapriječenu kaznu zatvora u rasponu od propisanih najmanje 3 godine pa do 15 godina prema općim propisima o maksimumu novčane kazne. Za taj oblik izvršenja kaznenog djela nije postojala mogućnost izricanja uvjetne osude, a kazna zatvora mogla je biti ublažena najmanje do mjere kazne u trajanju od 1 godine zatvora.

No, pogledajmo kako je sudska kaznena politika akceptirala volju zakonodavca i izricala kazne u procesu individualizacije kazni.

1990. godina

kazneno djelo	optuženo	osuđeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 222. st. 4	22	3	0	3	0	0	0	0
%		13,64	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Kao što je vidljivo iz prikaza u 1990. godini osuđene su 3 osobe za kazneno djelo iz čl. 222. st. 4. KZ SRH i prema svima je primijenjena odredba o ublažavanju kazne, ali niti jednom takva kazna nije uvjetovana.

1995. godina

kazneno djelo	optuženo	osuđeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 215. st. 4	11	7	4	7	0	0	6	0
%		63,64	57,14	100,00	0,00	0,00	85,71	0,00
čl. 215. st. 5	2	2	0	0	2	0	0	0
%		100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00

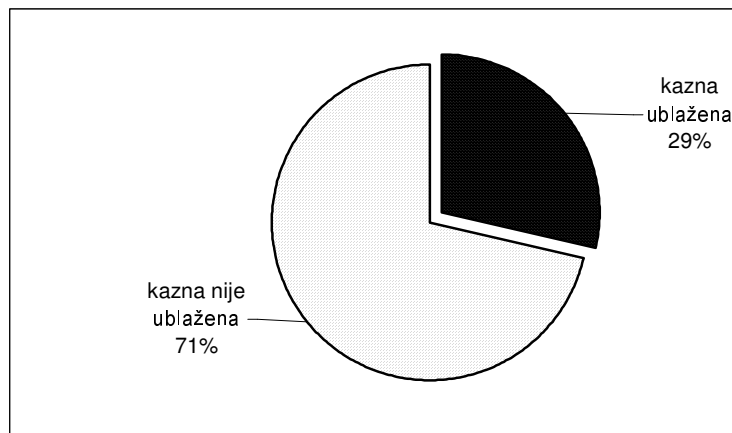
U ovoj godini za nateži oblik ovog kaznenog djela osuđene su dvije osobe i objema je izrečena zatvorska kazna iznad posebnog minimuma, tj. nisu primijenjene odredbe o ublažavanju kazne.

Kod izvršitelja kaznenog djela iz čl. 215. st. 4. KZ RH, nešto je drugačija situacija. Iako prema podacima Državnog zavoda za statistiku proizlazi da je u toj godini pravomoćno osuđeno 7 osoba (od čega 4 za ovo kazneno djelo u pokušaju – što je suprotno pravnim shvaćanjima izraženim kroz sudsku praksu Vrhovnog suda Republike Hrvatske o mogućnosti ili nemogućnosti počinjenja ovog kaznenog djela u pokušaju), vidljivo je iz tablice da je prema šestorici osuđenih primijenjena uvjetna osuda, pa možemo zaključiti da je upravo to bio razlog primjene odredaba u ublažavanju kazne.

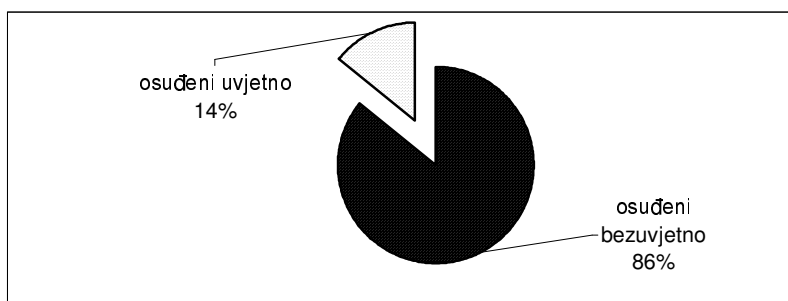
2000. godina

kazneno djelo	optuženo	osuđeno	od toga u pokušaju	do 1 godine	više od 1 godine	više od 5. godina	uvjetna osuda	oslobođen kazne
čl. 337. st. 4	19	7	0	2	5	0	1	0
%		36,84	0,00	28,57	71,43	0,00	14,29	0,00

U grafičkom prikazu primjene odredaba o ublažavanju kazne je to kako slijedi,

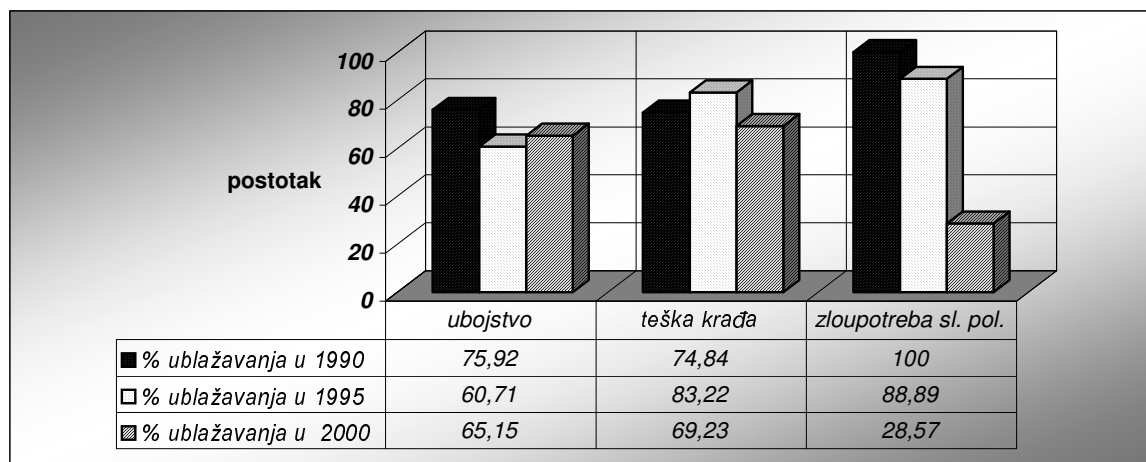
dok je grafički prikaz u odnosu na primjenu uvjetne osude sljedeći:

I na posljatku pogledajmo koliko sudovi primjenjuju odredbe o ublažavanju kazne za svako od ranije promatranih kaznenih djela pregledno kroz svaku od tri ciljane godine.

	% ublažavanja u 1990	% ublažavanja u 1995	% ublažavanja u 2000
Ubojstvo	75,92	60,71	65,15
teška krađa	74,84	83,22	69,23 ¹³
zloupotreba sl. pol.	100	88,89	28,57

Ili grafički prikazano

Iz priloženog kako tabelarnog, tako i grafičkog prikaza jasnim je vidljivo da sudovi u presuđenju za svako od tri izabrana kaznena djela primjenjuju odredbe o ublažavanju kazne u svakoj od tri promatrane godine kroz razdoblje od 10 godina u značajno više od polovine pravomoćno okončanih kaznenih predmeta u kojima je optuženik proglašen krivim. Naravno

¹³ Podatak se odnosi na kazneno djelo iz čl. 217. st. 3. Kaznenog zakona.

da sa rezervom treba promatrati slučajeve u pojedinim godinama kada imamo izuzetno mali broj pravomoćno okončanih kaznenih predmeta za pojedine oblike izvršenja kaznenih djela za koja je vršena analiza. U tim slučajevima, zbog malog apsolutnog broja predmeta, nalazim da statistički podatak izražen u postotku treba uzimati sa rezervom, ali ipak u cjelini da i ti podaci ne dovodi u sumnju opći zaključak o izuzetno visokom postotku spisa predmeta u kojima sudovi primjenjuju odredbe o ublažavanju kazne.

Ovako visok postotak primjene odredaba o ublažavanju kazni uočljiv je i nevezano za promjene koje su se dešavale u sferi materijalnog kaznenog zakonodavstva, a koje su se kretale uglavnom kroz izmjene propisanih kaznenopravnih okvira za svako od pojedinih kaznenih djela.

Što nam donosi posljednja izmjena materijalnog kaznenog zakonodavstva u ovoj sferi, ili bolje reći koje su novine Kaznenog zakonika u odnosu na "kaznenu politiku"?

Generalna ocjena Kaznenog zakonika je značajno pooštrenje "kaznene politike".

Hoće li takav rezultat biti polučen i u "sudskoj kaznenoj politici", zaključujući na temelju ranijih promjena materijalnog kaznenog zakonodavstva, ostaje u najmanju ruku upitnim.

Promotri li se ekstremna izmjena koja je uslijedila u posebnom dijelu Kaznenog zakonika, a koja izmjena je dosljedno provedena i kroz posebni dio Kaznenog zakonika, uvođenjem kazne doživotnog zatvora, kao supstituta kazni dugotrajnog zatvora, koja je bila limitirana maksimumom od 40 godina, a sve u svjetlu do sada izrečenih kazni dugotrajnog zatvora, zaključak se nameće sam po sebi.

Naime, od kada postoji mogućnost izricanja kazne dugotrajnog zatvora tj. od 1. siječnja 1998. godine pa do danas, takvu kaznu danas izdržava ukupno 15 osuđenika, od kojih je samo jednom osuđeniku izrečena kazna dugotrajnog zatvora u maksimalnom trajanju od 40 godina. Dakle, i u rasponu mogućih kazni dugotrajnog zatvora od 20 do 40 godina, sudovi su se u procesu individualizacije kazne izuzetno rijetko odlučivali za njen maksimum.

Ima li se u vidu s jedne strane ovaj podatak, kada u procesu individualizacije kazne za najteža kaznena djela sudovi budu imali mogućnost izreći ili kaznu zatvora od 20 godina ili se kao iduću težu moraju odlučiti za kaznu doživotnog zatvora, a s druge strane podatak o visokom postotku primjene odredaba o ublažavanju kazni, kako je to vidljivo iz ranije izloženih pokazatelja, jasno je da će nakon "pooštrene zakonske kazne politike" suštinski izvjesno doći do "blaže sudske kaznene politike" u odnosu na najteže oblike kaznenih djela. Time će biti još više produbljen jaz između očekivanja najšire javnosti u odnosu na novi propisani kazneni okvir za izricanje kazni i kazni koje će stvarno biti izrečene.

Također, značajne izmjene koje su učinjene u kaznenim okvirima za pojedina kaznena djela, pooštavanjem propisanih kazni na način najčešćeg podizanja zakonskog maksimuma kazne, prema podacima koji su ranije bili obrađivani, također očigledno neće dovesti do razmjernog pooštrenja "sudske kaznene politike". Naime, prikazani podaci ukazuju da nije moguće promatrati "sudsku kaznenu politiku" kao apsolutni razmjer propisanih kazni za pojedina kaznena djela, te da bi se ona mijenjala razmjerno izmjenama tih propisanih kazni za pojedina kaznena djela, očekujući razmjernu izmjenu i u "sudskoj kaznenoj politici".

Ono što presudno utječe u procesu individualizacije kazne su zakonom date mogućnosti ublažavanja kazni ispod zakonom propisanog minimuma u posebnom djelu zakona, a u tom segmentu zakonodavac posljednjim izmjenama nije učinio gotovo ništa.

Osim drugačije kompozicije članka 56. Kaznenog zakonika¹⁴ u odnosu na Kazneni zakoni, koji članak daje opće odrednice o izboru vrste i mjere kazne, izmjena je učinjena tek u čl. 57. st. 2. u kome je kao propisani okvir ublažavanja kazne dodana nova točka e/¹⁵. Kako se i do sada radilo o najtežim oblicima teških kaznenih djela i do sada je rijetko dolazila u primjenu ekstremna varijanta ublažavanja kazne sa mogućnošću da bi kazna bila ublažena do 1. godine zatvora. I prema Kaznenom zakoniku, najmanja propisana mjera kazne od 8 ili više godina rezervirana je i nadalje za najteže oblike teških kaznenih djela¹⁶.

Međutim, strogost ili blagost "sudske kaznene politike" u odnosu na "zakonsku kaznenu politiku" u pravilu se procjenjuje u brojnim drugim teškim kaznenim djelima koja svojim oblicima ne ulaze u pojam najtežih kaznenih djela. Upravo su primjer takvih kaznenih djela, kaznena djela koja su bila predmet analize u ovom članku, a u odnosu na koje što se tiče mogućnosti primjene odredaba o ublažavanju kazne, gotovo da nije došlo do izmjene.

Da li je zakonodavac posljednjim izmjenama postigao svoj cilj "pooštrenja" kaznene politike ili će novi kazneni okviri stvoriti samo novi jaz između "zakonske i sudske kaznene politike"?

Nalazim da zakonske izmjene kaznenih okvira kažnjavanja kao su ona propisana posebnim dijelom Kaznenog zakonika, u pretežitom broju slučajeva, ne doprinose smanjenju ovoga jaza. Taj jaz, imajući u vidu rezultate istraživanja u ovom članku, za očekivati je da bude još veći, a obzirom na oskudan nivo pravnog znanja najšire javnosti, osobito u sferi procesa individualizacije kazni počiniteljima kaznenih djela, za očekivat je da će oštrica ljutnje najšire javnosti biti usmjerena upravu prema sudbenoj vlasti.

U ovom trenutku *de lege lata* moguće su samo analize onoga što je napravljeno, no pokušati ću dati svoja viđenja *de lege ferenda*.

Kazneno pravo nužno je promatrati kao cjelinu te je zakonodavac i u sferi materijalnog zakonodavstva dužan voditi računa o promjenama koje se dešavaju u sfiri procesnog zakonodavstva.

Posljednje izmjene odredaba Zakona o kaznenom postupku znatno su ojačale poziciju stranaka, pa i u dijelu njihovog "dogovaranja" o kazni koja se izriče okrivljeniku, čime je zakonodavac u značajnoj mjeri i ubrzao sudske postupke. Osnova toga ubrzanja postupka i dogovora među strankama predstavlja priznanje krivnje od strane počinitelja kaznenog djela. Iako ne postoji egzaktni pokazatelj broja dosadašnjih slučajeva priznanja krivnje od strane počinitelja kaznenih djela, iskustveno mogu reći da je relativno mali broj takvih slučajeva.

Zašto je tome tako?

U dosadašnjoj praksi postupanja i izricanja kazni počiniteljima kaznenog djela priznaje počinjenja kaznenog djela bilo je tretirano kao obična olakotna okolnost, ali ne ona

---

¹⁴ "Određujući vrstu i mjeru kazne počinitelju kaznenog djela u granicama koje su zakonom propisane za to djelo, sud će imajući na umu svrhu kažnjavanja, uzeti u obzir sve okolnosti koje utječu da kazna po vrsti i mjeri bude lakša ili teža za počinitelja kaznenog djela (olakotne i otegotne okolnosti) a osobito ove: stupanj krivnje, pobude iz kojih je kazneno djelo počinjeno, jačinu ugrožavanja ili povrede kaznenim djelom zaštićenog dobra, okolnosti u kojima je kazneno djelo počinjeno, okolnosti u kojima je počinitelj živio prije počinjenja kaznenog djela i usklađenosti njegovog ponašanja sa zakonima, okolnosti u kojima živi i njegovo ponašanje nakon počinjenja kaznenog djela, posebno odnos prema oštećeniku i naknadi štete prouzročene kaznenim djelom te ukupnost društvenih i osobnih uzroka koji su pridonijeli počinjenju kaznenog djela."

¹⁵ "ako je za kazneno djelo propisana kazna zatvora od najmanje osam godina ili više, kazna se može ublažiti do tri godine zatvora."

¹⁶ čl. 91.; čl. 138.; čl. 155.; čl. 156.; čl. 157.; čl. 161.; čl. 169.; čl. 170.; čl. 171.; čl. 179.; čl. 180. i čl. 357. Kaznenog zakonika.

kojoj bi se davao presudan značaj, iako takvo priznanje kaznenog djela pokazuje i poseban odnos počinitelja prema samom kaznenom djelu i ukazuje na njegovu svijest o nedopuštenosti takvog ponašanja. Gledajući u odnosu na kaznu, iskustveno, priznanje kaznenog djela nije dovelo do značajnije blaže osude nego li je ona bila izricana optuženicima koji su poricali izvršenje kaznenog djela. Kako je količina mjere kazne odlučna gotovo svakom počinitelju kaznenog djela, razumljivo je da optuženici ne žele priznati počinjenje kaznenog djela kada im to priznanje gotovo da niti na koji način nije honorirano, a poricanjem počinjenja kaznenog djela kazna koju mogu očekivati, ako im se dokaže krivnja, nije bitno drugačija, dok istovremeno postoji mogućnost da odugovlačenjem rasprave otupe mač oštrice pravde i na taj način dovedu do blaže osude (olakotna okolnost - zbog proteka vremena), a moguće i do zastare kaznenog progona, čime je kažnjavanje potpuno isključeno.

Prvenstveno nalazim da bi zakonodavac i u materijalnopravnoj sferi kaznenog zakonodavstva mora voditi računa o mogućnosti nagađanja stranaka o kazni, a posredno time i ubrzanju postupka. Kako bi stimulirao optuženika na takvo nagađanje, a time i priznanje kaznenog djela, bilo bi potrebno u čl. 57. ili u novom samostalnom članku nekog budućeg kaznenog zakona predvidjeti kao posebna osnov ublažavanja kazne slučajeve kada stranke tj. državni odvjetnik i optuženik postignu sporazum o mjeri kazne koja je ispod zakonom propisanih okvira propisanih za određeno kazno djelo. Naravno, prema procesnim odredbama i u tom slučaju postojala bi mogućnost da se sud ne složi za suglasnom mjerom kazne među strankama, ali taj dio problematike već je sada riješen odredbama Zakona o kaznenom postupku o kojim sada neću govoriti.

U odnosu na nesklad "zakonske i sudske kaznene politike", *de lege ferenda*, zakonodavac bi, u cilju smanjenja ovoga jaza i postizanju izvjesnosti kazne, morao

1. ili svoje kaznenopravne okvire za pojedina kaznena djela uskladiti sa kaznama koje se pretežito izriču njihovim počiniteljima

2. ili, koliko god to "heretički" zvučalo, postaviti zakonska ograničenja za primjenu odredaba o ublažavanju kazne.

Naravno, ovoga članka nema namjeru ponuditi moguća gotova rješenja, već tek otvoriti prostor za razmišljanje o ovoj problematici, pa uz ova ograničenja osvrnuo bih se na mogućí budući koncept zakonskog ograničenja primjene odredaba o ublažavanju kazni, a sve u cilju postizanja izvjesnosti kazne s jedne strane te s druge strane, uz sva uvažavanja procesa individualizacije kazne, smanjenja jaza "zakonske i sudske kaznene politike".

Iako ne postoje egzaktni podaci o količini primjene odredaba o fakultativnom, tzv. sudskom ublažavanju kazne¹⁷, iskustveno prema osobnim saznanjima nalazim da je broj takvih ublažavanja znatan.

Radi se o brojnim slučajevima u kojima sudovi "utvrđuju" u procesu individualizacije kazne, kako je ranije kazneno zakonodavstvo govorilo, posebno olakotnih okolnosti, ili danas posebno izraženih olakotnih okolnosti, koje opravdavaju postizanje svrhe kažnjavanja i blažom kaznom od zakonom propisane.

Poveže li se s jedne strane podatak o broju osuđenih osoba prema kojima je primijenjena ova zakonska osnova kao temelj za ublažavanje kazne sa podatkom iz članka¹⁸

---

¹⁷ Članak 57. st. 1. Kaznenog zakonika: "Zakonom propisana kazna za određeno kazno djelo može se ublažiti .... kad sud smatra da se s obzirom na postojanje posebno izraženih olakotnih okolnosti svrha kažnjavanja može postići i blažom kaznom od propisane."

¹⁸ mr. Marin Mrčela: "Obrazlaganje izbora i mjere kazne", Inženjerski biro, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva – V savjetovanje 2003.

mr. Marina Mrčele o broju olakotnih okolnosti koje sudovi utvrđuju kao odlučne u procesu individualizacije kazne, dolazi se do zaključka da je "sudska kaznena politika" na izvjesni način počela samostalno egzistirati bez obzira na zakonske okvire kažnjavanja, te da sudovi i obične olakotne okolnosti koriste kao argument za primjenu odredaba o fakultativnom, sudskom ublažavanju kazne. Upravo u tome segmentu nalazim mogućnost legislativnog ograničenja mogućnosti primjene odredaba o ublažavanju kazne, dok naravno ostale okvire ne nalazim upitnim.

Kada govorim o ovom mogućem ograničenju, bez namjere davanja razrađenog sistema, ali s namjerom ukazivanja na problem ili mogući odgovor za budućnost, istakao bih da bi i u tom segmentu zakonodavac morao svoja razmišljanja uskladiti sa zakonskim rješenjima vezanim uz procesno zakonodavstvo i jačanje pozicije stranaka, što u konačnici, bez ugrožavanja prava okrivljenika, dovodi i do bržeg postupanja sudova.

Naime, kako je već ranije istaknuto, priznanje počinjenja kaznenog djela zasigurno je značajna olakotna okolnost, koja do sada, govoreći iskustveno, nije cijenjena u dovoljnoj mjeri. Takvo priznanje govori i o posebnom odnosu počinitelja kaznenog djela u odnosu na svoj učin za koji je proglašen krivim. Nalazim da bi u tom vidu bilo moguće razmatrati i moguću primjenu odredaba o fakultativnom, sudskom ublažavanju kazne.

Jasno je da ovo rješenje ne smije dovesti do "ucjene" optužbe prema okrivljeniku nereálnim povećavanjem kriminalne količine u okvirima kaznenog djela za koje se vodi kazneni postupak. Naime, ne bi bilo prihvatljivo dovesti okrivljenika u poziciju da svojim priznanjem kaznenog djela bude proglašen krivim za veću kriminalnu količinu nego li ju je stvarno ostvario, a sve kako bi mogao koristiti privilegij fakultativnog sudskog ublažavanja kazne. U tom dijelu zakonodavac bi morao postaviti određena ograničenja i u odnosu na nereálnu kompoziciju optužbe, te omogućiti primjenu odredaba o ublažavanju i u slučajevima kada optužba, nakon u obrani iznesenog djelomičnog priznanja kaznenog djela, ne uspije dokazati ukupnu kriminalnu količinu radi koje je vođen kazneni postupak.

Ovako rješenjem bilo bi na tragu veće dispozicije stranaka u kaznenom postupku, pa i u odnosu na odluku o kazni, a istovremeno ograničavalo bi tužitelja u nereálnom "napuhavanju" kriminalne količine¹⁹, te bi realnim optužbama bila postignuta i brza osuda, čime bi tužitelj postigao svoj cilj, dok bi optuženik mogućim priznanjem ishodio dopuštenost primjene odredaba o fakultativnom, sudskom ublažavanju kazne.

Naravno da ovaj mogući modalitet trpi razne kritike, no nalazim ga jednom od mogućnosti postizanja izvjesnosti kazni, čime bi se postigla kako opća svrha propisivanja kazni, tako i posebna svrha u odnosu na samog počinitelja kaznenog djela. Time bi značajno bila smanjena i razlika između "zakonske i sudske kaznene politike", te nalazim da bi ojačao i ukupni društveni moral u segmentu u kojem na to utječe kazneno pravo propisivanjem kaznenih djela i kazni za ta djela kao i izricanjem kazni prema počiniteljima samih kaznenih djela.

---

¹⁹ npr. "nakon što je od nepoznatih osoba u vremenu od 1995. godine pa do danas nabavljao razne vrste opojne droge u namjeri prodaje na ilegalnom narkotržištu, dana 2. ožujka 1999. godine zatečen sa 300 grama opojne droge heroin, koju je iako nema za to zakonsko ovlaštenje, namjeravao prodati na ilegalnom narkotržištu u Zagrebu, ...", a u spisu postoje samo dokazi o zaticanju optuženika sa opisanom količinom droge heroin.